

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НОВІ

№ 82

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

50

НАУКОВО-МЕТОДИЧНОМУ ЦЕНТРУ
“АГРООСВІТА”

2014

Бойченко Т.Є. Здоров'я як категорія валеології, медицини і педагогіки.	133
Кононець Н.В., Краєва Л.М. Веб-сайт як інформаційний ресурс навчального закладу – крок до якісної аграрної освіти.	138
Ястребов М.М. Інформаційне забезпечення взаємодії сім'ї та школи з організації здоров'язбережувального навчання учнів початкових класів.	142
Пустолякова Л.М. Профілактика та лікування сколіозів у студентів, за станом здоров'я віднесених до спеціальної медичної групи.	146
Діхтяренко З. Виховання справедливості та наполегливості у дітей 5–10 років у процесі занять хортингом.	150
Шишкін Г.О. Аналіз стану формування інтегрованих знань з фізики під час підготовки вчителів технологій.	156
Рабійчук С.О. Фахове спілкування в системі загальноконфесійних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціальної сфери.	161
Нерух Н.В. Педагогічні умови реалізації професійної компетенції студента аграрного вищого навчального закладу: теоретичне моделювання.	165
Тимчук Л.І. Соціально-педагогічні проблеми формування інформаційно-комунікаційних компетентностей в сучасному медіа-просторі.	172
Анотації	178

ВИХОВАННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА НАПОЛЕГЛИВОСТІ У ДІТЕЙ 5 – 10 РОКІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ХОРТИНГОМ

З. Діхтяренко
м. Київ

Ключові слова: виховання, хортинг, справедливість, наполегливість, заняття, ігри, естафети.

Ключевые слова: воспитание, хортинг, справедливость, настойчивость, занятия, игры, эстафеты.

Key words: education, horting, justice, perseverance, lessons, games, relay races.

Постановка проблеми. Важливу роль для всебічного виховання дітей 5–10 років відіграє ігрова діяльність, адже саме гра є провідною у дошкільному віці та має вагоме значення для виховання молодших школярів. У ній невимусно виховуються морально-вольові якості (наполегливість, дисциплінованість, впевненість, цілеспрямованість, ініціативність, організованість, справедливість, відповідальність, доброзичливість, чесність, гідність, порядність, толерантність, чуйність, благородство, милосердя, скромність, співчуття, старанність, шляхетність, щирість тощо). Систематичні тренування хортингом впливають на успішне виховання цих якостей. Отже, розробивши педагогічну модель, можна досягнути високих результатів на змаганнях різного рівня з національного виду спорту України – хортингу. Для цього вибираємо морально-вольові якості (справедливість та наполегливість), які для дітей 5–10 років є одними з важливих у процесі занять хортингом. На кожному тренуванні (занятті) тренер-викладач (інструктор) для вихованців проводить рухливі ігри, різні за інтенсивністю, змістом, навантаженням тощо. Ця діяльність сприяє розвитку та вихованню в дітей 5–10 років фізичних і морально-вольових якостей, згуртовує та вчить працювати в команді тощо. Саме роль слова тренера-викладача (інструктора), його авторитет, бажання вихованців і педагога досягнути високих результатів майстерності, дотримання Етичного кодексу хортингу [3] сприяють високій ефективності тренувального процесу. Процедура виховання справедливості та наполегливості у старших дошкільників і молодших школярів у процесі ігрової діяльності є результатом ціле-

спрямованої та систематичної педагогічної діяльності.

Чимало уваги відомі вчені (І. Бех, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, Л. Люблінська, С. Рубінштейн та ін.) приділяли теоретичному та практичному аналізу такої моральної якості, як справедливість у старших дошкільників і молодших школярів, що стає відносно сталою вже в 5–6 років.

У вивченні морально-вольових якостей дітей та молоді значну роль відіграють фундаментальні праці Ю. Азарова, І. Беха, П. Блонського, В. Богословського, Л. Виготського, А. Висоцького, Ф. Гोनоболіна, П. Іванова, Є. Ільїна, В. Каліна, Г. Костюка, В. Крутецького, Н. Ланге, О. Пуні, П. Рудика, В. Селіванова, І. Сеченова, Б. Смірнова та ін.

До проблеми застосування ігрової діяльності у вихованні дошкільників і школярів зверталися педагоги-дослідники: Н. Андрощук, Л. Артемова, Л. Билеева, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Д. Колодця, Я. Коменський, І. Коротков, А. Леськів, А. Макаренко, В. Махов, Р. Мозола, В. Мухін, В. Сухомлинський, Д. Хухлаєва, С. Цвек, А. Цьось, М. Шейко, Л. Шпачук, В. Яковлев та ін., а також відомі психологи: Б. Ананьєва, І. Бех, Л. Волков, Д. Ельконін, О. Запорожець, П. Каптерева, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін.

Цікавим для нашого дослідження є той факт, що поняття „справедливість“, „наполегливість“ та „ігрова діяльність“ трактуються у численних аспектах різних наук: психології, педагогіки, соціології, філософії тощо.

До історії становлення та розвитку хортингу як національного виду спорту України; філософського та психологічного підґрунтя хортингу як виду бойового мистецтва; вій-

ськово-патріотичного виховання хортингом; підготовки спортсменів, суддів, тренерів та їхньої участі у змаганнях із хортингу; медико-біологічних основ хортингу; виховного потенціалу хортингу та методів навчання дошкільників, школярів і студентів із предметів: „Основи здоров'я“, „Фізична культура“, „Фізичне виховання“, „Захист Вітчизни“ звертаються тренери, судді, педагоги, науковці, військовослужбовці Збройних сил України, працівники силових структур Е. Єрьоменко, В. Зелений, М. Зубалій, В. Івашковський, В. Косухін, К. Кукшкін, Л. Пустолякова, О. Семигал, Б. Шаповалов та ін.

Мета статті – розробити та обґрунтувати педагогічну модель виховання морально-вольових якостей (справедливість та наполегливість) у дітей 5–10 років у процесі занять хортингом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес виховання справедливості та наполегливості у дітей 5–10 років у процесі занять хортингом передбачає вивчення та врахування факторів, що характеризують його. Кожна дитина – особистість, думку якої потрібно поважати та коректувати відповідно до вимог суспільства. Гра – це своєрідний зв'язок між дорослими та дітьми, який міцнішає завдяки їхній довірі одне до одного й взаємодопомозі. У зв'язку з цим В. О. Сухомлинський писав: „Слово – могутній борець за людську душу. Дорожить довір'ям дитини. Нехай ця педагогічна мудрість стане для вас критерієм самовиховання. Мудрість влади педагога – у його безмежній владі все розуміти. Справжнє виховання не там, де педагог із вершин спускається на землю, а там, де він піднімається до тонких істин Дитинства. Гра – найсерйозніша справа для дитини“ [4, с. 530].

Організуючи процес виховання справедливості та наполегливості у дітей 5–10 років у процесі занять хортингом, створюємо певну систему дієвих впливів на кожну особистість, а не зосереджуємо увагу на окремих її моментах. Однією з них є співпраця педагогів, тренера-викладача (інструктора) та батьків, що сприятиме підвищенню ефективності цього процесу.

Опрацювання науково-теоретичних джерел відповідної проблематики дає змогу пересвідчитися, що педагогічна модель виховання справедливості та наполегливості у дітей 5–10 років у процесі занять хортингом потребує ґрунтовного наукового вивчення й обґрунтування. На нашу думку, запропонована педагогічна модель складається з мети, методів, принципів, засобів, педагогічних умов, форм, результату (рис. 1).

На основі узагальнення теоретичних і практичних результатів дослідження щодо виховання справедливості та наполегливості у дітей 5–10 років у процесі занять хортингом можна виділити чотири рівні:

- високий рівень – здатність дитини самостійно справедливо розподіляти ігрові ролі, інвентар; не відступати перед труднощами в досягненні мети за будь-яких умов, при цьому словесна підтримка тренера-викладача (інструктора) не є обов'язковою, бо дитина вже врахувала його попередні зауваження, побажання тощо;

- достатній рівень – дитина досягає поставленої мети, „обходячи“ всі труднощі та справедливо розподіляє ігрові ролі, інвентар, однак їй це не вдається з першого разу через брак досвіду; інколи потрібна словесна підтримка тренера-викладача (інструктора) та дітей;

- середній рівень – намагання дитини років долати перешкоди та справедливо розподіляти ігрові ролі й інвентар; можлива відмова від досягнення поставленої мети після кількох невдач; дитина завжди потребує словесної підтримки тренера-викладача (інструктора); дітей;

- низький рівень – категорична відмова дитини 5–10 років від виконання поставлених завдань, справедливого розподілу ігрових ролей, інвентарю під час найменшої перешкоди, словесна підтримка тренера-викладача (інструктора) та дітей не допомагає.

Детально вивчаючи це питання, тренер-викладач (інструктор) повинен познайомитися особисто з кожною дитиною, знати індивідуальні особливості вихованця, його ігрові інтереси тощо та умовно об'єднати дітей у підгрупи за рівнями вихованості наполегливості для подальшої тренувальної роботи. Він може роздати додому кожній дитині рекомендації щодо спільного з батьками читання, обговорення та засвоєння знань про виховання наполегливості: „Вираження самонавіюваної думки для виховання наполегливості“, „Самонавіювання для виховання наполегливості під час рухливих та українських народних ігор“ [2]. Ще одним засобом співпраці між вчителями фізичної культури, тренером-викладачем (інструктором) та батьками є зацікавленість дітей у вивченні різних назв ігор, естафет.

Опис. Усім вихованцям тренер-викладач (інструктор) роздає додому листки з надрукованими назвами різних ігор, естафет. Такий самий листок отримує вчитель фізичної культури. Всі ігри, естафети розподілені за переважаючим розвитком певної фізичної якості. Діти з бать-

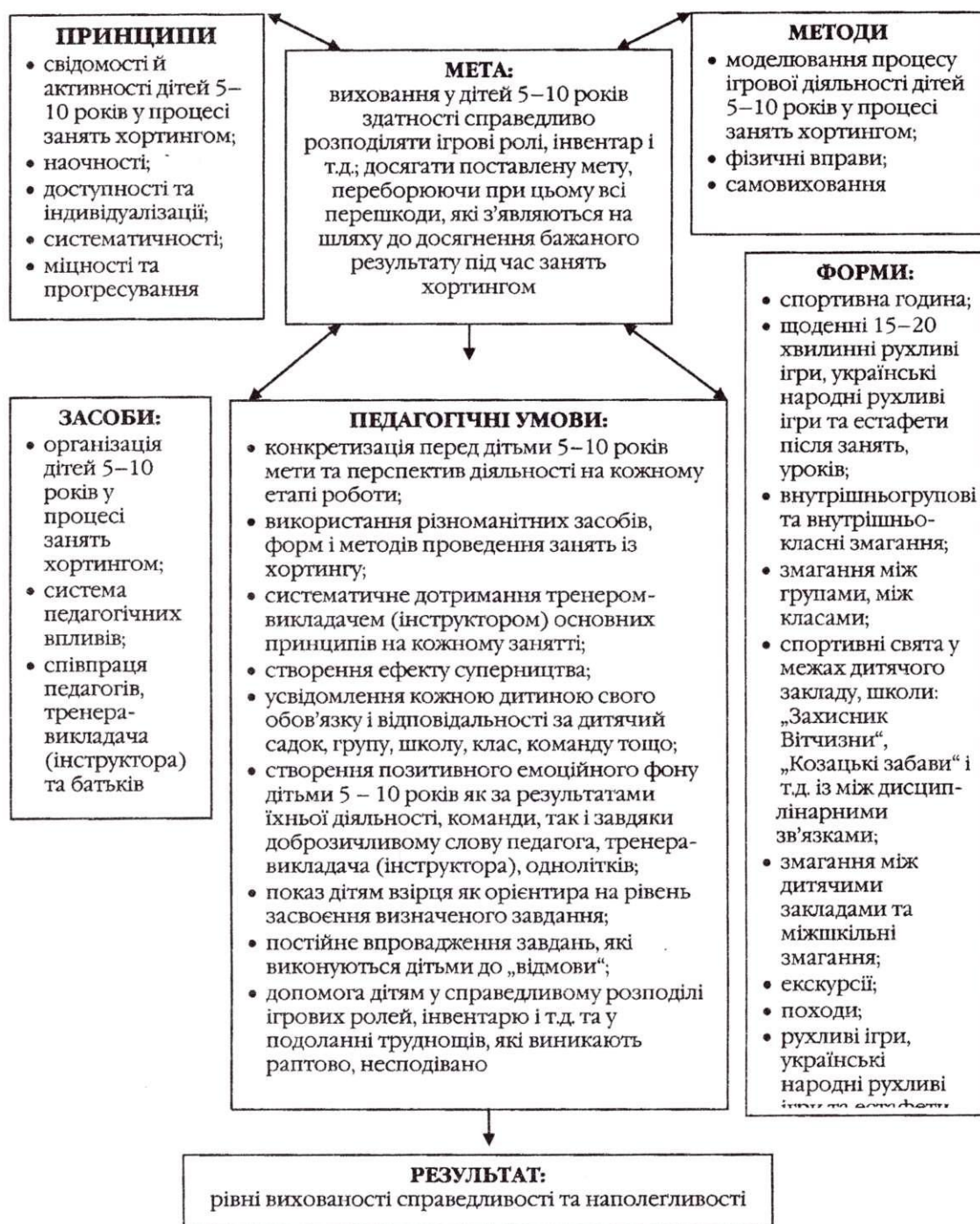

Рис. 1. Педагогічна модель виховання морально-вольових якостей (справедливості та наполегливості) в дітей 5 – 10 років у процесі занять хорстингом

ками вивчають напам'ять назви ігор та фізичні якості, які притаманні кожній грі. Для перевірки знань тренер-викладач (інструктор), учитель фізичної культури та батьки можуть спільно грати: дорослий вказує фізичну якість і всі діти по черзі називають гру з цією фізичною якістю. Виграє та дитина, яка назве правильно найбільше ігор.

Для виховання справедливості у дітей пропонуємо варіант гри: дитина називає назву гри, естафети та розподіляє ігрові ролі, інвентар між усіма учасниками гри (цю гру можна проводити тільки після того, як діти вивчать усі назви ігор і вмітуть у них грати). Отже, під керівництвом учителя фізичної культури, педагога, для ефективності швидких результатів, потрібно щоденно проводити протягом 15–20 хвилин рухливі ігри, українські народні ігри та естафети після занять (уроки).

Під час проведення рухливих ігор тренер-викладач (інструктор), учитель фізичної культури, педагог може вести спостереження за групами дітей, індивідуально за кожною дитиною, а результати записувати у схему спостережень, що була розроблена Л. В. Билеєвої та І. М. Коротковим та нами удосконалена [1].

Пропонуємо класифікацію ігор, естафет для дітей 5–10 років:

1) ігри з елементами стройових вправ: „В шеренгу шикуйсь“, „Клас, струнко“, „Виклик номерів“, „Слухай сигнал“, „Чия ланка швидше збереться?“, „До свого прапорця“, „У дітей порядок строгий“;

2) ігри з елементами загальноорозвиваючих вправ: „Батько“, „Мак“, „Шевчик“, „Дрова“, „Заборонений рух“, „Пузир“, „Адам і Єва“, „Ой вийтеся, огірочки“, „Боротьба кажана з вітром“, „Кіт потягується“, „Гуси на воді“, „Пташка“, „Мокрий кіт“, „Боцон і криниця“;

3) ігри з ходьбою: „Петре, де ти?“, „Піжмурки“, „Підхід вартових“, „Звідки ти?“, „Гарбуз“, „Огірочки“, „Міст“, „Нічний марш“, „Дуб чи береза?“;

4) ігри з бігом: „Іду на Ви!“, „Гуси“, „Пень“, „День і ніч“, „Хатина“, „Регіт“, „Дуб“, „Запорожець на Січі“, „Панас“, „Проводи русалки“, „Скажений бугай“, „Рибалки і риби“, „Квач“, „Квачі парами“, „Доганяй, втікаючи“, „Ворон“, „Воробей“, „Дикі кози“, „Яструб“, „У колдуна“, „Хрещик“, „Лисиця і заець“, „Сірий кіт“, „Кавуни“, „Мур“, „Ковбаса“, „Біг по коридору“, „Біг з перешкодами“, „Третій зайвий“, „Зустрічні старты“, „Естафетна паличка“, естафета „Потяг“;

5) ігри з ходьбою та бігом (авторські ігри з елементами футболу) [1]: „Гра у квадрати“, „Боротьба за м'яч“, „Перехоплення м'яча“, „Зміна

місць по колу“, „Злови м'яч“, „Удар на точність“, „Рикошет“, „М'яч у коло“, „М'яч через тунель“, „Зустрічна естафета“;

6) ігри зі стрибками: „Вовк і кози“, „У довгі лози“, „Переправа через річку“, „Струмок“, „Тинок“, „У річку гоп“, „Спутані коні“, „Півник“, „Стрибки по купинках“, „Гігантський крок“, „На одній нозі по прямій“, „Абетка“, „Гречка“, „Естафета з стрибками через гімнастичну лаву“, „Стрибки командою“;

7) ігри з метанням: „Бабу перевозити“, „Хто далі кине“, „Влучний стрілець“, „Захисник фортеці“, „Пошивай“, „Квач із м'ячем“, „Штандер“, „Квочка“, „Круговий“, „На полюванні“, „Мисливець і качки“, „Перепелиця“, „Мушка“, „Шкандибки“, „Бабок“, „У скраклі“, „Вибий ведучого“, „Влучно в ціль“;

8) ігри з елементами прикладних вправ: „Дістати сало“, „Стовп“, „Повінь“, „Скалолаз“, „Кубло“, „Незграбний ведмідь“, „Западня“, „Павук“, „Куниця і білки“, „Підвісний міст“, „Тунель“, „Спритний вузь“;

9) ігри з елементами рівноваги: „Гойдалки“, „Журавель“, „Ластівка“, „Навпереваги“, „Жук“, „Рак-неборак“, „Пересування на бочці“, „Дресировання звірів“, „Метелиця“, „Круть-верх“, „Млин“;

10) ігри з елементами акробатики: „Краб“, „Каракація“, „Перекоти поле“, „Розпечене колесо“, „Павук“, „Жабка“, „Качалка“, „Дзвін“;

11) ігри з елементами боротьби: „Буряк“, „Тягти бука“, „Ріпка“, „Коромисло“, „Відьма“, „Бій півнів“, „Кіт у мішку“, „Княжий острів“, „Дружина і татари“, „Перетягування полинві“;

12) ігри з елементами танцю: „Сива шапка“, „Женчилок“, „Гоп-скок“, „Метелиця“, „Трійки“;

13) ігри на воді: „Морський бій“, „Мисливці і качки“, „Швидкий краб“, „Коловорот“, „Крокотил“, „Колода“, „Щупаки“, „Невід“, „Квачі“, „Морж“, „Водяна змія“, „П'явка“, „Підводники“, „Дельфіни“, „Хто перший“;

14) ігри на лижах: „Наздожени втікаючи“, „Буксировка“, „Квач на лижах“, „Лижник без палиць“, „Трійки“, „Стогони“, „Хто далі“, „Шеренгою з гірки“, „Мисливець на полюванні“, „Проста естафета“, „Естафета з палицями і без палиць“, „3 гори у ворота“.

Для батьків, тренер-викладач (інструктор) може запропонувати „Пам'ятку для батьків“, яка містить:

1. Поради батькам від Девіда Льюїса, як виростити геніальну дитину.
2. Заповіді для батьків.
3. Бажані та заборонені висловлювання батьків.
4. Тест на перевірку вихованості дитини.
5. Тест на розуміння свого чада.

6. 10 „золотих правил“ американського психолога Віктора Кляйна щодо виховання щасливих дітей.

7. Астрологічні перевірки за знаком Зодіаку: риси характеру людини і ставлення до власних дітей.

8. Орієнтовний режим дня молодшого школяра за висновками О. В. Гнатюка.

9. Поради, як опанувати самонаказ, розроблені психологом Т. І. Агафоновим тощо [1].

Процес виховання морально-вольових якостей (справедливості та наполегливості) в дітей 5 – 10 років у процесі занять хортингом передбачає використання таких принципів [5, с. 111–134]:

1. Свідомості й активності під час тренувань (занять) із хортингу – якщо для вихованців гри й естафети цікаві та зрозумілі, то вони свідомо будуть брати у них участь, щоб виграти, та їхня активність буде при цьому досить високою. Усвідомлення кожною дитиною того, що справедливе розподілення ігрових ролей та спортивного інвентарю впливатиме на загальний позитивний результат команди (особистий), підвищує ігрову активність дітей.

2. Наочності – діти для ефективного засвоєння нової гри, естафети повинні на першому етапі сприймати побачене зором і слухом. Тобто педагог показує сам, як грати, або показує підготовлена дитина та тільки тоді змагаються всі учасники гри (естафети). Одна справа – дивитися, інша – побачити те, на що дивився, а третя – зрозуміти побачене й найголовніше – навчитися тому, що теоретично зрозумів, побачивши. Тренер-викладач (інструктор), учитель фізичної культури, педагог зобов'язані пояснювати, за необхідності, значення справедливого розподілу ігрових ролей та спортивного інвентарю між усіма учасниками гри, естафети. Пояснивши та самостійно розподіливши (на першому етапі), дорослий наочно цим покаже, що всі учасники мають рівні права, обов'язки та несуть відповідальність у грі, естафеті.

3. Доступності та індивідуалізації – вивчення нової гри, естафети базується на тому, щоб діти зрозуміли їх мету, правила, справедливий розподіл ролей та кінцевий результат. Підібрані гри та естафети тренером-викладачем (інструктором), учителем фізичної культури, педагогом повинні бути доступні для їх виконання кожним учасником. Якщо ж хоч один із вихованців не зміг правильно виконати завдання, педагог зобов'язаний індивідуально, після тренування разом із дитиною повторити рухи, дії. Дітям потрібно систематично, доступно (за необхідності – індивідуально) пояснювати значення поняття „справедливість“ під час кожної

гри та естафети для самоствердження в дитячому колективі. Існує велика кількість ігор, в які можна грати одній дитині під керівництвом дорослого: „Біг по коридору“, „Заборонений рух“, „До свого прапорця“, „Біг з перешкодами“, „Стрибки по купинках“, „Гігантський крок“, „На одній нозі по прямій“, „Рикошет“ та інші, засвоюючи при цьому індивідуально певну ігрову техніку та удосконалюючи вивчені дії.

4. Систематичності – для вивчення нової гри тренер-викладач (інструктор), учитель фізичної культури, педагог повинен продумати, як розмістити дітей; з чого розпочати, якої дотримуватися послідовності; як поєднати вже вивчене з новим матеріалом тощо. Регулярне повторення засвоєних рухів під час ігор, естафет сприяє бажанню перемогти, розвитку інтересу та допитливості, вихованню моральних і вольових якостей. Таким чином, потрібно систематично грати в рухливі гри, чергуючи при цьому навантаження з відпочинком.

5. Міцності та прогресування – якщо діти загалом або кожний вихованець індивідуально систематично показує високі результати під час гри, естафети на правильність виконання дій, то це доводить, що у них міцні знання, є прогрес, бо існує інтерес, зацікавленість, піднесений емоційний настрій тощо. Чим більша кількість повторень рухів, тим виконання дій є автоматичнішим. Але педагог повинен продумати й декілька варіантів, щоб дії не стали одноманітними й діти не втратили інтересу та бажання грати. Нові завдання мають підвищувати вимоги, які є запорукою міцного засвоєння матеріалу. Маючи міцні теоретичні знання щодо поняття „справедливість“ та вмюючи справедливо розподіляти ігрові ролі, спортивний інвентар, обладнання дитина прогресує не тільки у фізичному розвитку, а й у розумовому, тому що самостверджується в дитячому колективі, як справедливий, чесний, порядний лідер, товариш, на якого можна покласти тощо.

Отже, з описаного вище можна зробити наступні висновки:

1. Виховання справедливості та розвиток волі у дитини – це процеси утворення умовних рефлексів, а наполегливість – важлива, емоційно-вольова якість особистості, яка виховується через поступове посилення вимог до дітей 5 – 10 років із урахуванням їх розумових та фізичних сил, без застосування криків, наказів, покарань під час систематичних занять хортингом.

2. Від наполегливості потрібно відрізнити негативну якість волі – впертість. Ці вольові якості характеризуються бажанням досягнути мети, проте вперта людина ставить перед собою нереальні цілі та не прислухається до по-

рад педагогів, тренера-викладача (інструктора), батьків, а наполеглива – прагне до мети із позитивним характером, яку визначив дорослий.

3. Вихованням справедливості та наполегливості необхідно починати з раннього дитинства, з часу, коли дитина робить перші кроки і промовляє перші слова. Найголовніше – привчати її вчиняти справедливо, докладати зусиль для подолання перешкод; виховувати вміння доводити до кінця розпочату справу. Позитивну роль у вихованні наполегливості відіграють значимі цілі й усвідомлення відповідальності за доручену справу, від яких залежать цілеспрямованість дитини та її бажання брати участь у тій чи іншій діяльності.

4. Теоретично обґрунтована педагогічна модель виховання справедливості та наполегливості в дітей у процесі занять хортингом засвідчує, що:

- запропонована педагогічна модель передбачає визначення: мети, методів, принципів, засобів, педагогічних умов, форм і результату;

- педагогічне керівництво (педагогів, тренера-викладача (інструктора) та батьків) вимагає поетапного введення дітей 5–10 років в ігрову діяльність, основу якої складають рухливі та українські народні ігри, авторські рухливі ігри, естафети з елементами футболу;

- рухливі ігри та естафети сприяють вихованню вольових якостей, зокрема наполегливості; але потрібно слідкувати, щоб ця якість особистості не переросла у впертість;

- знання дітей про рухливі й українські народні ігри; авторські рухливі ігри, естафети з елементами футболу потрібно систематично перевіряти, вдосконалювати, закріплювати на заняттях, змаганнях, святах тощо й сприяти, щоб ставлення до них було у вихованців завжди позитивним.

Список використаних джерел

1. Діхтяренко З. М. Виховання наполегливості молодших школярів у процесі позакласної ігрової діяльності : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.07 „Теорія і методика виховання“ / Діхтяренко Зоя Михайлівна. – К., 2008. – 275 с.
2. Діхтяренко З. М. Виховання наполегливості учнів ЗОШ засобами ігрової діяльності : методичні рекомендації. – К. : Науковий світ, 2008. – 41 с.
3. Офіційний сайт Української національної федерації хортингу. Федерація твоєї Батьківщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.horting.org.ua>.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2: Формування комуністичних переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. Сто порад учителям. – 670 с.
5. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: в 2 ч. – Ч. 1. Тернопіль : навч. книга – Богдан, 2003. – 272 с.